

Brieven en reisverslag van **Ente Jacobs de Jong**, dagloner te Tzum, aldaar in 1784 geboren en gehuwd met Rylkje Ales; diende als plaatsvervanger voor Age Pieters Jongema in bet 124e regiment infanterie van linie onder nr. 1261, 5e bataljon, 2e compagnie, daarna het 1e bataljon, 2e compagnie. In het plaatsvervangingscontract werd een bedrag overeengekomen van 2.300 gulden.

Hij werd op 27 april 1813 in bet stamboek van dit regiment ingeschreven, waarin tevens de aantekening voorkomt dat hij in hetzelfde jaar deserteerde. Dat moet geweest zijn na 9 juni 1813 de dag waarop Ente uit Luxemburg zijn laatste brief naar huis screef. Op 24 april 1826 kreeg hij een "congé absolu". Dit betekende dat hij volledig werd afgeschreven. Bij het huwelijk van zijn dochter in 1834 akte nr.31 gemeente Franekeradeel, moest aannemelijk worden gemaakt dat haar vader was overleden. Daarbij werd verklaard dat hij in 1813 in Franse krijgsdienst was gegaan en "sedert meer dan 20 jaren geen narigt is ingekomen"

Ente Jacobs moest zich op 30 of 31 maart 1813 te Leeuwarden op het Tournooiveld bij de huidige Prinsentuin melden voor opkomst in actieve dienst. Op 31 maart 1813 schrijft hij aan zijn vrouw en kinderen te Tzum dat hij de volgende dag op mars gaat naar zijn bestemming.

Eerwaarde en veel geachte vrouw en mijn
twe geliefde kinders. Ik laat uw weeten als
dat ik gezond ben hoop van uw het zelfde.
Verders is deze om uw te berigten als dat
wij morgen vroeg half zes op mars gaan
zoo dat ik voor het tegenwoordige niet weer
te huis kan koomen dus hoop ik dat gij uw
aan deze woorden moogt troosten en dit is
mijn hoop en wensch als dat wij ons beide
aan de voorzienigheid moogen overgeven en hoop
dat het de heere mooge behaagen als dat wij
malkanderen in gezondheid moogen weer zien
verzoek om aan mijn zuster boukje de
groetenis te doen en wens haar des Heeren
Zeegen hier mede breek ik af

Luwarden de
31 Maart
1813

Zijt hartelijk van
mij gegroet uw waard
en zoo ik hoop geliefde
man Ente de Jong

Van de reis van Leeuwarden naar Abbeville doet hij bet volgende verslag:¹

Het Jomaal van mijn reis na Vrankrijk
Begonnen de 1 April met de schuit van Leenwarden na het veen/ 2 dito
vandaar na Oldschoolt en vandaar na de Bles van daar naar Wolvega en
vandaar na de Swarte Sluis 3 dito van de Sluis dat leit in Gelderland.
4 dito van de Sluis na Haszeld alwaar wij het eerstemaal over het
waterzijn gevaaren het welk genaamt wort de Waal² van daar na Zwol
alwaar wij twe Nachten zijn geweest 6 dito van Zwol na Hattum en
vandaar na Harst³
van daar na Sassen⁴ en van daar na Appeldoorn 7 dito van daar na
vanbergen⁵ en van daar over de Heide na Arnhem 8 dito van daar
na Elst en van daar Elst van daar naar Lent en vandaar na Nimweegen.
daar zijn wij met de gierbrug overgevaaren. de gier brug dat zijn twee

¹ (In Abb ville in Noord-Frankrijk was het depôt van het 124^e regiment infanterie van linie waar de rekruten tevens hun opleiding kregen die ongeveer 3 maanden duurde P.)

² niet juist is het Zwartewater

³ = 't Harde of Heerde ?

⁴ = Vaassen ?

⁵ = Beekbergen ?

schepen te saamen gebonden deze gaat met de stroom over en weer en leit voor een anker van 5000 pond mar het anker leit wel 200 roeden van de brug af en anker touw wort met 4 kleine schuiten boven water gehouden om de brug en het over vaaren niet te belemmeren. en de stad leit op een booge berg zo dat men hem zeer ver zien kon. het meeste daar ik over verwondert was de stad zoo hoog en laag leit want zoo men in een straat stond kon men in een andere straat over de huizen heen zien. nog daar bij ik heb aan de eene kant van de stad op het bolwerk geweest. Toen zag ik over de geheel stad heen in bet veld. 9 dito vandaar na de stad den Grave en vandaar na een dorp genamt Gaszeld van daar na den Bos en vandaar na een dorp genamt Vugt in de Meijerij van den Bos 12 dito vandaar na Tilburg een dorp wel tweemaal zo groot als Franeker. daar was bet toen wij daar waren markt van schaapen, varkens en koejen en een waarin bij honderten van menschen zoo dat het wonder was te zien. want ook bij honderten van wagens. ik heb er ook een wonderlijke boom gezien. hij was niet boven de 12 voet hoog maar was zoo groot in de ronde geleid dat er wel 2 a 300 menschen konden onder staan. de 13 dito van daar na Braband na een dorp genamt Hoogstraaten. Zijn toen 3 klooster gebaszeerd. ik heb te Hoogstraaten in de kerk geweest en heb daar in gezien. heb neegen altaaren allemaal van groote wonderheeden van veel beelten. 14 dito van Hoogstraaten na Antwerpen. Aldaar heb ik gezien 16 schepen van lijnje. Het is

tweede blad een groote stad. van daar 15 dito over de Schelde aan de Vlaamse wal na een dorp genaamt St. Nijcolaas een zeer groot dorp maar altermaal rooms 16 dito van daar naa Lookeren en vandaar na 7 Eiken⁶ van daar na don crist⁷ van daar na Gent de hoofstad van Vlaanderen alwaar ik op de weg veel beelten gezien heb en heb ik ook twe kapellen gezien. altermaal vol beelten en offerwerk van de roomsen. de Stad wordt berekend op 8 uur in de ronde er zijn 24 kerken zo als zij mij gezegt hebben. Altermaal rooms. er zijn 124 paijstors. 18 dito van daar na Ijplutzen⁸ en vandaar na Oudenaarden en vandaar na Beetegum⁹ van daar na Ooklehem (?) en vandaar na Avelhem¹⁰ en van daar na Swerwohemzen¹¹ van daar na Kortrijk. 20 dito van van daar naar Rijzeld¹²) een groote stad en vransch Vlaanderen. het is een zeer sterke vesting zodat ik nooit diergelijk gezien en heb en waarin wel 4 a 5 gragten om altermaal met hooge muuren van wel 24 voeten boog zoo dat het een wonder was te zien. Zij bebben mij ook gezeid dat er over de 500 wintmoolens waaren. ik heb er ook twe moolens gezien die door het water gedreeven. 22 dito van daar na een stad genaamt

⁶ = Zeveneken ⁷ = Lochristi ⁸ = Iperen? ⁹ = Berchem? ¹⁰ = Avelgem ¹¹ = Zwevegem ? ¹² = Rijssel ¹³ = Lens

Lans¹³ een kleine stad. 23 dito van daar na een stad genaamd Aras alwaar wij over bergen zijn gegaan die over de 400 voeten hoog zijn. maar altemaal bouland. 24 dito van daar na dulauw¹⁴. Zij hebben mij gezegd als dat over een berg zijn gegaan die op bet water pas gereekend word op 5000 voeten hoog. 25 dito van daar na Wytron (?) van daar na bernevyle¹⁵ het is een groot dorp maar de huizen zijn altemaal van leem en zonder spijkers zaamen gehegt, 26 dito van daar Abbeville dat is ook nog al een heel goede stad,

Verzoek dit getrouw te bewaaren,
Ente J. De Jong
Geschreeven 10 Maj
in Abbeville in Frankrijk
1813

Na zijn aankomst in Abbéville schrijft hij de volgende brief:

Eerwaarde en zeer geachte beminnenswaardige vrouw met mijn twa geliefde kinderen ik hoop en wensch dat uw deze weinige letteren in gezondheid moogt ontvangen. Waar het anders het zou mij van harten leed zijn. Verder wijl ik uw laten weeten als dat ik gode zij gedankt en gepreezen gezond en vris in de stad Abifijle ben gekomen op maandag de 26 April maar het is mijn verzoek als dat gij mij een weinig geld gelieft te stuijen. Zoo als gij het kund miszen anders is mijn verzoek om mij een zomma van 20 frank te stuijen of tien gulden Hollands. Gij moet niet denken dat ik het zoo slegt heb maar gij moet dinken dat mij veel gekost heeft door dien dat wij ons eigen kost moesten houden op de weg. Daarom verzoek ik het dat gij het mij niet kwaalijk neemt als dat ik om geld schrijf doordien dat ik mijn geld niet onnut verteerd heb maar het meeste dat ik op de weg met droefheid gezien heb dat was dat ik alles moet (?) gezien heb kinders dien

tweede blad wel aan mijn geliefde kinders die ik zoo zeer bemind heb daarom kunt gij wel dinken hoe ik gesteld was als ik de kinders zag. Maar ik dink dat de Heer ons in deeze onze stand daar wij tegenwoordig in gesteld zijn maar ik hoop dat de Heere de god van Hemel en aarde die alle dingen in zijn had heeft het al te besten zal schiken op wie ik mij verlaat hier mede breek ik af door

¹⁴ = Doullens ? ¹⁵ = Bernaville

dien ik nog geen nieuws en weet maar nu is
mij verzoek als dat gij mij op het spoedigst
terug wilt schrijven door dien ik sterk
verlangen heb hoe het in Vrijsland is gelee-
gen met de Recugteerring want zij moeten in Vrankrijk
van de 26 tot de 60 Jaar altmaal onder de waapens.
Wij hebben ons moneering op de zelfde dag gekree-
gen toen wij daar gekoomen zijn maar mijn
monteering zal ik uw niet schrijven door dien
ik uw de marsrode zal zenden want dien
kon ik hier niet allemaal op schrijven.

derde blad hier meede breek ik af maar nu is mijn verzoek
om aan alle mijn vrinden en bekenden deeze
mijne letteren bekend te maaken maar nu is mijn
verzoek als dat gij mij van vouten wilt verschoonen
door dien mijn zinnen al wat verstrooid waren

Abevijle de
27 April
1813

Zij allemaal vrindelijk
van mij gegroet mijn
geliefste vrinden.

daar ik uw om geld Ente J.de Jong
schrijf zoo is mijn ver-
zoek om het zelfde op (adres aan mij
wissel over te sturen (Ente J.de Jong bij het
en verzoek op het spoe- (2 Companij van het
digts bescheide te rug (124 reziment in Abevijle
want het kan wel (in Vrankrijk
geschien als dat
wij met 3 weken
van hier gaan maar ik weet
niet waar na toe

Ente Jacobs wordt eind 1814 opgegeven als zijnde vermist. Zijn laatste brief dateert van 9 juni 1813 geschreven te Luxemburg.

Eerwaarde en veel geachte en geliefde vrouw ik laat u weeten
als dat ik door de zeegen des Alderhoogsten nog gezond en vris ben
Nu is mijn wensch dat gij deeze letteren ook in gezond met
ons twe geliefde kinderen moogt ontvangen waar het anders het zouw
mij van harten zeer doen Want gij kunt wel dinken als dat gij
geen dag uit mijn gedagen zijt door dien het leeven mij niet
te aanstaat want voor het eerst het eeten dat wij krijgen is al wat
heel slegt door dien wij niet genoeg en krijgen want 's morgens
10 uur krijgen wij soep met wat groente en aardappels met uijen
en 's middags 4 uur weer en wij krijgen alle daagen een halve
kommis brood dat is zoo veel als een halve grouwe weeten bolle.
Maar dat is nog niemandal als wij maar haast moogen te rug
gaan de gerugte gaat als dat wij na Duitsland moeten na
de kamp van Seisd. Wij moeten nu alle dagen 2 maal
eszerzeire 's morgen van 5 tot 7 uir en 's middags van 5 tot 7 uir
de andere tijd moeten wij poetze want het geweer moet
weezen als zilver en ons ander goed moet ook niet mankeiren.

Maar dat is alle niemendal maar het leeven is mij te woest.
Het spreekwoord is niet mis De wereld is verwoest en ook
geheel verwildert want daar Apollas plag te staan is nu een
uil geschildert want de godsdienst wort niet om gedagt want zelfs
de handwerks lieden werken op Zondag ook maar wij behoeven op
Zondag niet te eszerzeeren. Ons volk bestaat in 400 man maar
Allemaal Vriezen en Hollanders in altemaal van het jaar 1792.
Ik heb uw brief op de 23 dito met groote vruegde en
Gezondheit ontvangen want het kwam ook net van
Pas want toen ik de brief van de Azedant ontvangen
had wierd ons aangezeid om ons gereed te maaken
om des anderen daags op mars te gaan zoo dat wij
op Zondag op mars zijn gegaan om te trekken
na het Arme het welk leit in Duitsland.

tweede blad in een stad genaamt Ervort zoo dat wij nu
300 uiren moeten mazeiren. Maar nu wort ons gezeid
als dat de vrede gesloten is tusschen de Rus en Vrankrijk
zoo dat waar was dan gaan wij weer na Holland het wel
ik ook hoop en wensch verders heb ik geen nieuws en
nu is mijn verzoek mij te schrijven hoe het met
uw gaat om aan uw brood te geraaken daar ik veel
mee te doen heb en ook hoe het met ons tve geliefd kinders
gaat dien ik beneevens uw zoo teder bemin. Verders is
mijn wensch en beide dat ons God alle mooge bewaaren voor
smerten en ongevallen die ons in dit leeven kan overkoomen
en dat wij malkanderen in gezondheid weeder mogen aantreffen
hetwelk voor ons een groote vreugd zouw zijn zoo God
mij voor het ongeluk bewaard hoop ik binnen de tijd
van zes maanden huis te zijn want gij moet niet
denken al schrijf ik uw dat wij na de armee toe gaan
als dat daadelijk bij de vijand zijn nee dinkt dat niet
daar vrees ik niet voor want ik ben blijd als dat wij uit
dat beroerde land van Vrankrijk weg gaan want daar is
anders niets als eezels en vuursteen zoe dat het van
armoe dinkt te vergaan en het volk is tegen ons zoo
vriendelijk gelijk de buffels hier meede breek ik af met de
pen maar niet met het hart en wensch uw des Heeren
rijken zeegen en verlaat uw op God
(doorgehaald: NB gij moet geen brief aan mij schrijven eer ik
u geen nader berigt schrijf daar ik niet weet wanneer wij te
plaats komen) Verzoek in plaats niet spoedig bescheid en hoop het te
Mentz (= Mainz) te ontvangen.

Luxzenburg
de 9 Junij
1813

Zij vriendelijk van mij gegroet
UE liefhebbende man
Ente J.de Jong.

In de rechter marge:

NB Waarde vrouw gij moet niet denken als dat waar is dat ik schrijf dat ik
nog honger lijd neen daar toe heb ik goede kammeraats maar vrees anders
dat het niet zal overkomen want mijn kammerat kan het mij ook niet
geeven.